

УДК 330

Клець М. В.,

кандидат економічних наук Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне,

Клець Д. В.,

дослідник суспільних проблем, Рівненська обл.

СВІТОГЛЯДНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ ОСВІТНІХ ІНСТИТУЦІЙ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Показано, що проблеми євроінтеграції "постсоціалістичних" країн зумовлені ігноруванням світоглядних особливостей їхнього населення. Вказаний напрям наукового та прикладного вирішення цієї проблеми силами науковців та викладачів вищої школи. Описана спільність цієї проблеми для Польщі та України і якісні переваги кооперації ВНЗ цих країн у цьому напрямі.

Ключові слова: ринкове мислення, економічна доцільність, співпраця, ВНЗ, Польща.

Показано, что проблемы евроинтеграции "постсоциалистических" стран обусловлены игнорированием мировоззренческих особенностей их населения. Указано направление научного и прикладного разрешения этой проблемы силами ученых и преподавателей высшей школы. Описана общность данной проблемы для Польши и Украины и качественное преимущество кооперации ВУЗов этих стран.

Ключевые слова: рыночное мышление, экономическая целесообразность, сотрудничество, ВУЗ, Польша.

It is rotined that the problems of euointegration of "postsocialisticheskikh" countries are conditioned ignoring of world view features of their population. Direction of scientific and applied permission of this problem is indicated by forces of scientists and teachers of higher school. Community of this problem for Poland and Ukraine and high-quality advantage of co-operation is described INSTITUTE of higher of these countries.

Keywords: market thinking, the economic feasibility, collaboration, college, Poland.

Посановка проблеми. Бажання України увійти якнайшвидше в благополучну європейську спільноту наштовхується, з одного боку, на нав'язувані політичними спекулянтами ворожі стереотипи щодо ЄС, а з іншого боку, на шаблонну агітацію за ЄС без загальнозрозумілих і близьких для кожного українця аргументів. Через це і відтягуються терміни вступу України до ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На тему євроінтеграції висловлюються фахівці різного профілю, починаючи від початку незалежності України (О. Білорус, С. Боринець, С. Будкін, Н. Вітренко, А. Румянцев, О. Соскін, С. Сіденко, А. Філіпенко, Дж. Сакс, Ю. Хабермас, З. Бжезинський та ін.). Однак невтішні практичні результати України свідчать про недостатність цих теоретичних розробок.

Мета і завдання дослідження. Тому метою цього дослідження і є спроба розкриття витоків проблеми стосунків України – ЄС із необхідністю їх спрямування у взаємовигідну співпрацю. Для досягнення мети визначено завдання: 1) проаналізувати суть і причини наявного світобачення населення України і ЄС; 2) окреслити особливості доказового пояснення цієї ситуації; 3) показати місце вищої школи України та Польщі у процесі формування ринкового мислення.

Вклад основного матеріалу. Процес інтеграції Польщі та України до європейської спільноти виявився складнішим та тривалішим, ніж очікувалося в перші ейфорійні роки після розпаду РЕВ та Варшавського договору. Організацій, створених задля побудови безпечного майбутнього сотень мільйонів людей на основі безперервного науково-технічного прогресу. На жаль, "... науково-технічна політика не працювала на людину в жодній із наших країн" [8, с. 52].

Нагадаємо, що Рада економічної взаємодопомоги (РЕВ) – це міжнародна економічна організація соціалістичних країн з наймілітаризованішим на планеті народним господарством. Саме так звані, хоч ніхто з ідеологів на Сході і на Заході не заперечував цієї назви. Однак ідеологи при цьому вдовольнялися лише офіційними самоназвами цих країн, де завжди містився прикметник "соціалістична". Проте за політекономічною суттю жодна із країн так званого "соціалістичного табору" соціалістичною якраз і не була.

Із наукової частини марксизму аж ніяк не витікало, що соціалізм – це централізована диктатура в усьому, тобто повсюдний централізований примус. Навпаки, соціалізм з позиції марксизму логічно розуміється як закономірне переростання приватного характеру виробництва в суспільне. І саме під тиском розвитку продуктивних сил, тобто зростання продуктивності праці та набуття нею суспільного характеру [7, с. 9–10].

У цьому ж напрямі стихійно розвивалися і форми власності: від приватно одноосібної до все більш колективних та розмито персоніфікованих форм на основі акцій, різних варіантів дольової участі тощо. І цей процес неминує веде аж до суспільного характеру власності.

Проте у світі завжди є частина людей, які прагнуть командувати всім і вся на основі гіпертрофованої самовпевненості, а не професійних знань. І з низки причин такі люди на початку ХХ ст. набули авторитету в громадській думці Російської імперії. І найрадикальніші із них вміло скористалися обставинами і за відчутної зовнішньої допомоги в 1917 році захопили владу в цій країні. Щоправда, т. зв. “ідейне ядро” революції було поверхово знайоме з працями на суспільну тематику лівого спрямування. Тож і псевдоосвічена частина російських революціонерів, ігноруючи вимоги та докази науковості, цілком добросовісно керувалася тим із написаного на суспільну тематику, що їй було зрозуміліше і психологічно ближче до їхнього відвертого бажання перерозподіляти результати чужої праці на власний розсуд. Зокрема, із суто ідеологічних (=антинаукових) причин більшовики законодавчо та ще й жорстоко відмінили приватну власність на засоби виробництва як суспільне явище. Разом з цим і механізм суспільної, об’єктивної оцінки та справедливого розподілу національного продукту, тобто ринок. Натомість більшовики запровадили оцінювати будь-яку працю суб’єктивно, людиною однією (бригадиром, нормувальником, чиновником Держкомцін тощо). Цим суб’єктивізмом дискредитували справедливе від початку гасло “Кожному – за його працею!”. А вже без об’єктивного обліку прийшлося працю оцінювати за трудозатратами. Спочатку за наявними, але дуже швидко і за приписаними. Звідси і повсюдна затратність та лукавство всіх радянських звітів та статистики. Таким чином формували і відповідну мораль населення.

Після стихійного розпаду СРСР та т. зв. “соціалістичної системи” переучувати жити населення взялися теж (а нерідко і ті ж самі) ідеологи. Проте обіцяних успіхів ніяк не дочекаємося. Якраз через те, що людям з антиринковим мисленням у принципі неможливо навмання, без розуміння природи власного суспільства досягти ефективності виробництва суспільства ринкового. З відповідною, зрозуміло, якістю життя населення.

Науковий підхід вимагає у всьому виходити із доказового пояснення будь-якої конкретної ситуації на даний конкретний момент. Стосовно нашої теми це означає обов’язкову вимогу виходити із наявного світобачення населення, яке в них сформувалося протягом кількох поколінь псевдосоціалізму.

Згідно з вимогами науковості, потрібно було одразу ж після розпаду СРСР поставити питання про невідкладне пояснення причин такої невідповідності між теорією і практикою. Однак про це ніхто із професійних суспільників, як наших, так і закордонних, навіть і не згадав. А це означає, що на момент розвалу псевдосоціалізму у світі вже не стало суспільників-науковців. Залишилися лише суспільники-ідеологи, тобто прямі прислужники правлячих еліт у своїх країнах.

Проте виявилось, що свідоме замовчування теоретиками світоглядної проблематики постійно і неминуче веде Україну до чергової руїни. Зрештою, і так звана “цивілізаційна криза” в технологічно передових країнах теж є прямим наслідком неадекватності їхнього світобачення. Тому сьогодні світоглядна проблема є головною для всіх земель і є, насамперед, проблемою науковою.

Звичайно, починати цю роботу потрібно ще з методологічного рівня. А це означає, що від початку потрібно просто відкинути всі “балачки та писанину” на суспільну тематику, яка не ґрунтується на доказовій методологічній базі.

На науковому рівні світоглядна проблема в першому наближенні вже вирішена [4, с. 38–41]. Розкрита структура світогляду як цілого. Описане ринкове та антиринкове мислення. Запропоновані відповідні педагогічні методи для переучування неринкового населення на мислення ринкове. Пояснена суть етнічного, описані етнічні риси (як корисні, так і шкідливі) та етапність етнічної еволюції. Розкрита природа цивілізаційної кризи. Запропонований метод принципово безконфліктного (а отже, гарантованого) вирішення суспільних проблем. Вказані основні напрями формування суспільнокорисної громадської думки [3, с. 34–37]. Описані навіть причини, які блокують поширення та впровадження цієї новизни в Україні та за кордоном.

Зрештою, з усіх “постсоціалістичних країн” один лише Китай (та й то під диктатурою все ще більш-менш порядних щодо власного населення місцевих комуністів) є світовим виробником предметної новизни. Але й вона ще переважно закордонного походження, ліцензована чи й просто крадена (правда, зараз її хитро називають “клоніваною”).

Та й глобалізація вимагає постійного підвищення науково-технічного рівня не просто від окремих представників цього народу (самих новаторів, творців цієї новизни), а фактично від всього такого суспільства в цілому.

На перший погляд, ВНЗ безпосередньо на громадську думку впливають дуже мало. Однак це лише у нас і лише зараз. Але потенціал наших ВНЗ цілком достатній для цілеспрямованої та швидкої зміни громадської думки (=світобачення) в Україні у кращий бік, тобто в напрямку євроінтеграції.

А ВНЗ якраз масово і формують світогляд найосвіченішої частини кожного покоління. Інше питання, що зараз це робиться хаотично і неусвідомлювано. А тому і світогляд випускників закономірно залишається попереднім і теж безсистемним. А вже якраз у ВНЗ зосереджена основна частина наших теоретиків-суспільників, зокрема політекономів. Просто суто адміністративними важелями, із вузькоєгоїстичних міркувань т. зв.

політичної доцільності наших можновладців в Україні світоглядною істиною призначені якраз плюралістичні твори офіційних ідеологів. Людей, повторюємо, свідомо далеких від розуміння природи суспільного виробництва та споживання.

Тому потрібно створити в суспільстві реальний практичний попит всього населення на адекватне розуміння власного суспільства та життя в ньому. А для цього цілком достатньо поширити на всіх без винятку держуправлінців Закон про пряму залежність прибутків держуправлінців від добробуту населення.

Це поверне Україну в природне русло розвитку товарного виробництва, ринкового розподілу національного продукту, суспільного характеру споживання і взагалі – до повноцінного соціально-економічного прогресу.

То якраз викладачі українських ВНЗ і спроможні спокійно та аргументовано теоретично ініціювати цей процес у громадській думці та перевести його в популярну форму для широкого обговорення громадськістю. Це ж одночасно буде і становленням наукової основи адекватного світобачення українців та незворотнім початком усвідомлення ними себе як колективного (як етносу) суб'єкта міжнародної взаємодії.

Доречною стане співпраця з ВНЗ Польщі. Хоч у польської науково-технічної інтелігенції теж багато схожих світоглядних вад, зате в поляків немає такої всепоглинаючої меншовартості, як в українців. І ще важлива перевага суто організаційного походження – Польща є членом ЄС та НАТО. Тобто для польських суб'єктів діяльності не лише відкриті всі інноваційні ринки, а й на них поширюється вся європейська інноваційна структура – законодавство, фінансування, страхування, венчурне підприємництво і високий статус науково-технічної новизни в очах потенційних платоспроможних споживачів.

Крім того, новаторам у ЄС є і офіційне (а головне – реальне!) сприяння. Зокрема, проект бюджету ЄС на 2014-2020 роки передбачає виділення 143–151 млрд євро щорічно для того, " ... щоб повернути Європу на шлях відновлення і зростання" [1, с. 4]. Тож якраз взаємовигідна співпраця української та польської науково-технічної інтелігенції в рамках угод між відповідними ВНЗ і принесе обом сторонам набагато більше вигоди, аніж кожній з них поодиночі. Як безпосередньо, реалізацією власних розробок, так і опосередковано [6, с. 9], шляхом формування у Польщі та Україні адекватної громадської думки. І на основі наукового пояснення суспільства та його властивостей легко розробити відповідні навчальні програми для підготовки і самих творців громадської думки – журналістів, піарників тощо.

Щобільше, маємо зручну нагоду принципово посприяти науковому вирішенню цивілізаційної кризи взагалі, запропонувавши західним теоретикам відповідне досягнення саме слов'янських вчених, зокрема, українців і поляків.

На жаль, як українські, так і польські суспільники дуже себе недооцінюють і в очевидному. Адже більшість із них знає суспільствознавчу теорію і марксистську, і західну. Західні ж теоретики знають лише свою ідеологію. Виходить, що тільки ми цілком об'єктивно маємо можливість творчо переосмислити позитивне в обох поясненнях суспільних реалій та вибрати з нього підтвержене практикою для залучення в подальший науковий обіг.

І цим теж будемо першими, бо проблему ревізії всієї суспільствознавчої теорії за критеріями науковості ніхто всерйоз навіть ще не ставив. Тому чинний потенціал працівників українських та польських ВНЗ дозволяє очікувати великі наукові та прикладні успіхи за умови взаємовигідної співпраці.

Отже, всі українські проблеми та невдачі є закономірним наслідком свідомого і повного ігнорування властивостей суспільства та світогляду. Щобільше, офіційно панівна множинність істини навіть не допускає існування цих властивостей та закономірностей як таких. Внаслідок цього навіть неможливо на рівні офіційної науки коректно поставити питання про пояснення суспільного ладу та світогляду населення, які залишилися Україні у спадок від СРСР. Крім того, така позиція офіційних суспільників блокує залучення в науковий обіг та суспільну практику і вже наявних наукових досягнень на цю тему українських авторів з-за меж офіційної теорії.

Практично всі "постсоціалістичні" країни світоглядно так і залишилися в основі своїй антиринковими, з пріоритетом адміністративної та ідеологічної доцільності. А нехтування критерієм доцільності економічної неминуче призводить до деградації продуктивності праці та її якості. Внаслідок цього суспільство не лише байдуже до новизни навіть власних новаторів, а ще й цій новизні активно протидіє на всіх рівнях.

Повністю ігнорується висновок класичної політекономії про набування статусу товару все більшим числом результатів праці, в т. ч. і праці управлінської та реалізації національного продукту механізмами ринковими в умовах добросовісної конкуренції. А це обов'язково породжує різкі майнові та інші диспропорції, загострює наявні проблеми та постійно створює нові.

На жаль, світова наукова громадськість стосовно суспільної проблематики також перебуває під впливом плюралолібералізму. А тому теж не розвиває досліджень онтологічного рівня в цьому напрямі. Натомість вони пропонують населенню "постсоціалістичних" країн суто механічним чином витіснити радянське світобачення таким же механічним споживанням західної маскультури. На практиці це означає заміну "гвинтика

радянського” таким же бездумним “гвинтиком капіталістичним” з головним правилом “Хочеш жити – вмій крутитись”. Проте на практиці подібні поради неодмінно стають гаслом “Обдури ближнього першим”. Із шкідливими для суспільства наслідками.

Крім того, проблеми України дуже обтяжуються ще й низкою негативних етнічних рис самих українців [2, с. 49–51]. Однак офіційні теоретики за радянською традицією дружно замовчують і цю перепону. На жаль, практика офіційного замовчування наявних проблем веде лише до їхнього загострення.

Висновки. Тому зневірені українці сподіваються, як завжди, на допомогу ззовні. Цього разу – на Євросоюз. Однак їхні теоретики тільки й можуть, що безпорадно бідкатися над ними ж ініційованою цивілізаційною кризою. Так що українцям вони допомогти просто не можуть. Тому цілком реальними є сподівання України на співпрацю із сусідами – теж колишніми “соцкраїнами”, зокрема з Польщею. Ось якраз тут Польщі знадобляться відповідні напрацювання українців.

І головне – основна частина науковців у наших країнах зосереджена у ВНЗ. Тобто потенційно має і знання, і можливості формувати цими знаннями світогляд підростаючого покоління. Тож саме викладачі ВНЗ цілком спроможні формувати у своїх випускників, жителів суспільства неринкового та нетехнологічного якраз світоглядну основу суспільства ринкового, технологічного [5, с. 42–51].

Література:

1. Бюджет на 2014-2020 роки має бути поміркованим // Євробюлетень. – 2012. – № 11. – С. 4.
2. Клець Д. В. До природи деяких негативних рис українського світобачення / Д. В. Клець / Українознавство – наука самопізнання українського народу : Матеріали X щорічної Міжнародної науково-практичної конференції 18-20 жовтня 2001 р. / загальна ред. Кононенко П. П., наук. ред.-упорядн. Ярошинський О. Б. – К. : НДІУ, 2001. – 322 с. – С. 49–51.
3. Клець Дмитро. Журналісти: наївні й неграмотні, зате ширі? / Дмитро Клець // Журналіст України. – 2005. – № 2. – С. 34–37.
4. Клець М. В., к. е. н., доцент РДТУ, м. Рівне, Клець Д. В., науковець. Науковий підхід до суспільства як цілого: якісний аналіз / М. В. Клець, Д. В. Клець / Матеріали науково-практичної конференції “Майбутнє України: проблеми і перспективи” / Наук. ред. Атаманчук Г.А. – Рівне: РІС КСУ, 2002. – 100 с. – С. 38–41.
5. Клець М.В., к. е. н., доцент (Рівненський державний технічний університет, м. Рівне), Клець Д. В. Особливості підготовки фахівців із сучасних технологій в середовищі нетехнологічного суспільства / М. В. Клець, Д. В. Клець / Вісник Рівненського державного технічного університету. Педагогіка. – Випуск 6 (13). – Частина I. – Рівне, 2001. – 220 с. – С.42–51.
6. Клець М. В. Перспективи економічного співробітництва України з країнами Східної Європи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 “Політична економія” / М. В. Клець. – К., 1993. – 23 с. – С. 9.
7. Маркс К. Учредительный манифест международного товарищества рабочих / Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – 2-е изд. – Т. 16. – М. : Госиздат, 1960. – 526 с. – С. 9–10.
8. Научно-техническая политика: выбор стратегии // Экономическое сотрудничество стран-членов СЭВ. – 1990. – № 4. – С. 52.